

E Késői üzenet. Szabados Árpád (1944–2017) kiállítása a Magyar Képzőművészeti Egyetem Barcsay Termében

(2020. SZEPTEMBER 15. – OKTÓBER 9.)

RÓZSA GYULA

Érvényes üzenetek

Belépéskor, a bejáratnál szemben mindjárt egy ismerősnek tetsző kép. Nem azért, mintha Szabados Árpád hajdani kiállításainak valamelyikéről volna ismerős; a stílusa, a motívuma, a tartalma hoz barátságos zavarba. Mechanodadának hívja a szakirodalom a százesztendő, nem gátlásos mozgalomnak azokat a produktumait, amelyek a mennyezetre függesztett kitömött porosz tisztfigurák és bajusszal ellátott Mona Lisák helyett látszólag racionálisan eltervezett-megfestett gépalkatrészekkel keltenek ugyanolyan bizonytalanságot, provokációt és ironikus kritikát.

Ez esetben áldugattyúkkal, csuklókkal, és olyan abszurditással, hogy egy plasztikusnak tetsző kettős réztengely egy kereket tart, de az utóbbi már síkban van odafestve egy lebegő hasáb oldalára.

Késői üzenet Picabiának, segít a 2014-es cím – tehát posztmodernnel/transzavangárddal van dolgunk. Mert ha nagyvonalúan eltekintünk attól a tényről, hogy a posztmodern/transzavangárd valójában csak arra a jelenségre reagál, amelyet a nevében hord, és a modernet megelőző dada így nem volt a látókörében, szóval, ha mégis alkalmazzuk a jelzőt a nem klasszikusan avantgárd művészet késői utódaira, nem ragadtattuk el magunkat mértéktelenül.

Bizonyítékunk az a folyamatosan érezhető kétség, amely a szabály szerinti posztmodern művészt modern elődeihez fűzi; a jó esetben alkotó bizonytalanság, amellyel az utóbbiak világot megidézi. Szabados vásznai – mert végig olajról és vászonnól, esetleg akrilképekről van most szó – ekként tejesek. Ha Joseph Kosuth konceptje egy igazi szék, egy székről készült fotó és a szék szótári definíciója segítségével azt fejezte ki, hogy a művészet nem a tárgyban, hanem a tárgy ábrázolásában létezik, a Késői üzenet Joseph Kosuthnak kettős vászna többszörösen reagál erre az alaplírára.

Először is akril, szén, vászon, azaz félreérthetetlenül hagyományos ábrázolás az ihlető előd valódi bútor-fotó-nyomatot szöveg egzisztenciájához képest. Továbbá

Szabados két széke dőlni látszik, és bizonytalan, igen távol a maga módján feszes, szó-fukar elődtől. Harmadrészt – nem feledhető – ez a két, kissé szabálytalan, kissé bizonytalan szék mégiscsak egy festmény motívuma. Bizarrr tárgya ellenére hagyományos kép, amelynek piktúravoltát fokozza az a gyöngéd-brutális megoldás, hogy a láthatóan nyersen hagyott, barna vásznat sűrű, világos, puha (hó?) pelyhek lepik el.

Még egyszer: posztmodern magatartás a nem klasszikusan modernnel szemben; Késői üzenet Duchamp-nak I., II. Az, hogy a nagy provokátor biciklikereket állított ki hokedlin kilencszáztizenháromban, az üzenő utód meg festett egy akril-vászon képet biciklikerekekről – ez a tény azonosulások és eltérések végtelen lehetőségét tartalmazza. A Szabados műben első látásra mintha az utóbbiakból volna több. A kerék ovális, szabálytalan, a küllők útja követhetetlen, a sarokban a mester közismert sakk-sikereire utaló, aggályosan megfestett figurák és táblarészletek. Ez volna a posztmodern: szabadosan kezelt formák és szabadosan adagolt motívumok egy korábbi korszakra való utalás ürügyén. Ám Szabados vásznán – minden művén – kiegészül ez az egy olyan elemmel, amely, ha valamire, a posztmodernre és a tanszavantgárdra sosem volt jellemző.

Sandro Chia csapkodóan idézett, és tudatos gorombasággal rajzolta el az áldozatait. Francesco Clemente az álnaív gyerekügyetlenséget használta eszközként, az újvadak, ahogy mondani szokás, baltával festettek; Szabados pontos, érzékeny és hiperkulturált. Ez újabb, ha tetszik posztmodern vagy antiposztmodern vonása. Lényegében végső rétege és fordulata a korán befejezett életműnek. Nézzük csak: a festő grafikusként kezdte – legalábbis e minőségében vonult be a köztudatba. Miközben évekig vezette a Nemzeti Galéria gyermekműhelyét, lett főiskolai tanár majd rektor, végig annak a Banga–Kovács Tamás–Szemethy–Szabados generációnak volt és maradt a kiemelkedő tagja, amely a magyar grafika harmadik nagy korszakát teremtette meg. Komiszan kamaszos korai korszakának emlékei nincsenek ott az emlékkiállításon, de ott vannak a kilencvenes évek kréta-akril elgörbült létrái, kajla kalapácsi, és palackból barkácsolt állólámpái. Amelyek közvetlenebbül is mutatják mindazt a sajátos humort, iróniát és megértő fölényt, amely bonyolultabb, többretegű műveinek, egész életművének az érvényes és teljes üzenete a Késői üzenet címet kapott emlékkiállításon.